

Rozdział I. Nauka prawa konstytucyjnego porównawczego

Literatura: *M. Ancel*, Znaczenie i metody prawa porównawczego. Wprowadzenie ogólne do badań prawnoporównawczych, Warszawa 1979; *J. Apanowicz*, Metodologia ogólna, Gdynia 2002; *B. Banaszak*, Porównawcze prawo konstytucyjne współczesnych państw demokratycznych, Warszawa 2012; *A. Chmielarz*, Funkcja prawna konstytucji na przykładzie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku, Warszawa 2011; *L.J. Constantinesco*, Tratat de drept comparat, vol. I, București 2002; *L.J. Constantinesco*, Introducere in dreptul comparat, București 2002; *L.J. Constantinesco*, Tratat de drept comparat, vol. II – Metoda comparativa, București 2002; *L.J. Constantinesco*, Tratat de drept comparat, vol. III – Stiinta dreptului comparat, București 2002; *J.P. Duplessis*, Historia prawa a metodologia nauk prawnych, CP–H 2010, z. 2; *F. Lasalle*, O istocie konstytucji, Warszawa 1960; *I. Les*, Sisteme judiciare comparate, București 2002; *R.R. Ludwikowski*, Prawo konstytucyjne porównawcze, Toruń 2000; *R.M. Malajny* (red.), Polskie prawo konstytucyjne na tle porównawczym, Warszawa 2013; *J. Stelmach*, *B. Brożek*, Metody prawnicze, Warszawa 2006; *J. Szymanek*, Tradycje konstytucyjne. Szkice o roli ustawy zasadniczej w społeczeństwie demokratycznym, Warszawa 2006; *T. Szymczak*, Tradycje badań porównawczych w zakresie prawa konstytucyjnego (107 lat od publikacji książki Antoniego Okolskiego), SI 1995, Nr 28; *J. Trzciński* (red.), Charakter i struktura norm konstytucyjnych, Warszawa 1997; *J. Trzciński* (red.), Funkcja prawa konstytucji socjalistycznej, Wrocław 1978; *M. Wyrzykowski*, Prawo porównawcze w programie studiów prawniczych, ŻSW 1980, Nr 4; *J. Zakrzewska*, Spór o konstytucję, Warszawa 1993; *Z. Ziemiński*, Szkice z metodologii szczegółowych nauk prawnych, Warszawa 1983; *tenże*, Wartości konstytucyjne, Warszawa 1993; *X. Бехруз*, Сравнительное правоведение, Москва 2008; *Н.А. Богданова*, Система науки конституционного права, Москва 2001; *Её*, Преподавание конституционного права: поиск модели фундаментального образования, «Право» 2009, № 1; *Р.В. Енгибарян*, Сравнительное конституционное право, Ростов–на–Дону 2007; *О.И. Зазнаев*, Сравнительный метод в изучении форм правления // Динамика политических систем и международных отношений. Вып. 1 / науч. ред. *М.Х. Фарукишин*, Казань 2006; *С.Л. Зивс*, О методе сравнительного исследования в науке о государстве и праве // Сов. государство и право. 1964, № 3; *Д.А. Керимов*, Metodologia права. Предмет, функции, проблемы философии права, Москва 2001; *А.Н. Медушевский*, Демократия и авторитаризм. Российский конституционализм в сравнительной перспективе, Москва 1998; *Его*, Сравнительное конституционное право и политические институты. Курс лекций, Москва 2002; *Его*, Теория конституционных циклов, Москва 2005; *В.Е. Чиркин*, Сравнительное конституционное право, Москва 2002.

Nauka prawa konstytucyjnego porównawczego posiada swoje korzenie już w starożytności. Pierwszym ustrojodawcą był *Arystoteles*, który w swojej „Polityce” opisał i porównał ustroje 158 greckich i barbarzyńskich państw. Na tej podstawie dokonał także typologii form rządów współczesnych mu państw. W ten sposób rozpoczęła się trwająca po dziś dzień historia badań porównawczych w obszarze ustroju państwowego. Po *Arystotelesie* zagadnienia takie podejmowali *Platon*, *Cyцерон* i *Polibiusz*. W średniowieczu *Tomasz z Akwinu*, zaś w epoce oświecenia *Monteskiusz*. Przez setki lat była to jednak tylko metoda badawcza w obrębie tej gałęzi nauki, której przedmiotem zainteresowania był ustrój państwowy. Gałąź tę nazywano różnie – zależnie od okresu – prawem politycznym, prawem państwowym

Prawo konstytucyjne porównawcze

czy wreszcie prawem konstytucyjnym. Obecny rozwój prawa konstytucyjnego porównawczego pozwala uznać, że jest to odrębna od krajowego prawa konstytucyjnego gałąź nauki prawa, której przedmiotem są ustroje państw obcych, ich naukowe poznanie i analiza, pokazywanie podobieństw i różnic między nimi, określanie tendencji rozwojowych.

Prawo, jako rzeczywistość społeczna, jest na tyle złożone i dynamiczne, że powstały różne badające je gałęzie prawne. Jak każda nauka, nauka prawa stanowi wyraz dążenia ludzi do poznania otaczającego ich świata poprzez jego badanie. Nauki prawne stanowią część nauk społecznych, których przedmiotem jest społeczeństwo, człowiek, stosunki międzyludzkie, stworzone przez człowieka instytucje oraz związki. Państwo i prawo także są wytworem ludzkiej cywilizacji. Sam system nauk prawnych można w uproszczeniu podzielić na:

- 1) nauki historycznoprawne (teoria państwa i prawa, historia państwa i prawa, historia doktryn politycznych i prawnych);
- 2) nauki dogmatyczne (np. prawo konstytucyjne, prawo cywilne, prawo pracy, prawo administracyjne, prawo karne, prawo rolne, prawo procesowe karne i cywilne);
- 3) nauki stosowane (np. kryminalistyka, medycyna sądowa).

Prawo można także podzielić na prawo publiczne i prywatne. Podział taki wywodzi się ze starożytnego Rzymu. Podstawą tego podziału jest przedmiot stosunków społecznych, regulowanych przez daną gałąź prawa. Prawo konstytucyjne porównawcze należy, podobnie jak prawo konstytucyjne, do prawa publicznego. Jego przedmiot obejmuje bowiem badanie regulacji prawnej stosunków państwowoprawnych odróżniających się swoimi cechami od prawa prywatnego. Rolę prawa konstytucyjnego porównawczego i jego miejsce wśród innych gałęzi prawa określa jego przedmiot badawczy, tj. przedmiot stosunków prawnych regulowanych jego normami. Jako nauka prawo konstytucyjne porównawcze obejmuje badanie instytucji polityczno-ustrojowych i procedur państw obcych, a także praktykę ich stosowania. Badania te obejmują, podobnie jak w rodzimym prawie konstytucyjnym, podstawy ustroju państwowego, status prawny człowieka i obywatela (w tym relacje państwo–obywatel), partie polityczne i inne instytucje społeczeństwa obywatelskiego, modele formy rządów, organy państwowe, samorząd terytorialny, stany nadzwyczajne. Ogółem bada ono wszelkie stosunki związane z wykonywaniem władzy państwowej, regulowane normami konstytucyjnoprawnymi różniącymi się od innych norm prawnych. W większości wypadków badania te obejmować będą obowiązujące rozwiązania ustrojowe, jednakże są również badania dotyczące dawnych rozwiązań, a także tego, na ile mogą one być wykorzystane obecnie i w przyszłości. W odróżnieniu od prawa konstytucyjnego obce rozwiązania ustrojowe, nie stanowią jedynie tła czy „ciekawostki” wobec zasadniczych rozważań o rozwiązaniach krajowych, a podstawowy przedmiot badawczy. Samo prawo konstytucyjne porównawcze może dzielić się wewnętrznie ze względu na podejmowane obszary badawcze, np. ze względu na obszar geograficzny będący przedmiotem tych ba-

dań. Jako przedmiot dydaktyki uniwersyteckiej prawo konstytucyjne porównawcze stanowi ogół określonych programem nauczania wiadomości z danej gałęzi nauki.

Prawo konstytucyjne porównawcze, jako gałąź prawa jest blisko związane zarówno z prawem konstytucyjnym, jak i z filozofią prawa, historią doktryn politycznych i prawnych oraz teorią państwa i prawa. W związku z tym wiele używanych w nim kategorii, pojęć, modeli czy typologii pochodzi z tych gałęzi prawa. Powiązane jest ono także z innymi niż prawo naukami, których przedmiotem jest jednostka, społeczeństwo i państwo. Szczególnie widoczne jest powiązanie z nauką o polityce. Obejmuje ono refleksję nad podstawami organizacji władzy publicznej, suwerenności, partycypacji obywateli we władzy publicznej. Wzajemne związki pomagają przy tym w realizacji zadań prawa konstytucyjnego porównawczego. Wśród których znajduje się przygotowanie – już w praktycznej aplikacji wyników naukowych dociekań – optymalnych modeli prawnej regulacji stosunków społecznych w obszarze ustroju państwowego i uzasadnienie możliwości jego zastosowania w konkretnych warunkach. Związki z nieprawniczymi dziedzinami nauki pozwalają także na wyjaśnianie wpływu kierunków przemian politycznych, gospodarczych, kulturowych i etycznych na normy konstytucyjnoprawne i praktykę ich stosowania. Ścisłe związki z prawem konstytucyjnym pozwalają na realizację dwóch głównych zadań. Po pierwsze, badania wspólnych pojęć i kategorii należących do teorii prawa konstytucyjnego. Po drugie, doskonalenie metodyki analizy prawnej norm ustrojowych i opierających na nich swoje istnienie instytucjach społecznych i organach publicznych.

Prawnik zajmujący się prawem konstytucyjnym porównawczym czyni przedmiotem swoich badań instytucje polityczno-ustrojowe jednego, dwóch lub większej grupy państw dobranych z uwzględnieniem określonych czynników, np. położenia geograficznego, związków historycznych, kulturowych. Odpowiedni dobór w przypadku większej grupy państw posiada znaczenie podstawowe dla realizacji badań. Badane instytucje muszą być bowiem tożsame lub przynajmniej podobne. Badania mogą dotyczyć instytucji współczesnych lub też obejmować zbadanie ich ewolucji poprzez sięgnięcie po metodę historyczno-porównawczą. Jak wiele w systemie ustrojowym jest niezmiennie widać w szczególności na przykładzie państw, które przechodziły przemiany ustrojowe i które wyglądają – patrząc pobieżnie – na w pełni odcięte od przeszłości.

Przy badaniu prawa konstytucyjnego porównawczego wykorzystuje się w szczególności metodę porównawczą, metodę historyczno-porównawczą oraz metodę analizy prawnej konkretnej instytucji czy ustroju państwowego. Główną metodą badawczą jest **metoda porównawcza**. Podstawą dla jej stosowania jest dobra znajomość teorii prawa konstytucyjnego. Pozwala ona bowiem na rozumienie obcych rozwiązań ustrojowych. Ta podbudowa teoretyczna umożliwi osiągnięcie dobrej znajomości obcego prawa i formułowanie uargumentowanych wniosków z badań ustrojowych. Metoda porównawcza pozwala na efektywne badania obcego prawa konstytucyjnego bez konieczności wyjazdu poza granice do pań-

stwa–obiekту badań. Stosowanie metody porównawczej pozwala na osiągnięcie podstawowych powodów podejmowania badań w obszarze prawa konstytucyjnego porównawczego. Oznacza to określanie odmienności i podobieństw między porównywanymi instytucjami lub procedurami, ich wad i zalet, przy zwróceniu uwagi na warunki w jakich istnieją. Metoda porównawcza w obszarze ustrojów państwowych pozwala, ze względu na wspólne dla większości państw podstawy teoretyczne, na stosunkowo łatwe przenoszenie doświadczeń oraz danych rozwiązań w jednym państwie na możliwe skutki w innym. Prawo ustrojowe posiada bowiem w przeciwieństwie do prawa prywatnego – mimo postępującego umiędzynarodowienia tej dziedziny – mniejszy związek z rodzimymi tradycjami prawnymi. Przykładowo bowiem o wiele łatwiej wprowadzić parlament jednoizbowy niż spowodować realne stosowanie zakazu poligamii w kraju, w którym tradycyjnie była ona dozwolona. Stosunki prywatnoprawne są też bardziej warunkowane psychicznie, kulturowo czy mentalnościowo niż prawo ustrojowe, na którego zmiany wpływ wywierają ogólne trendy ideowe czy polityczne.

Drugą metodą stosowaną w badaniach prawa konstytucyjnego jest **metoda historyczno-porównawcza**. Sięgnięcie po metodę historyczno-porównawczą pozwala pełniej przedstawić daną instytucję ustrojową, uchwycić jakie procesy historyczne i powszechne, jak też typowe dla danego kraju wypłynęły na taki jej kształt. Metoda ta pozwala widzieć ustrój państwowy jako pewne stadium procesu dziejowego, gdyż ustawodawstwo odnoszące się do ustroju państwa i praktyka jego stosowania ulega ciągłym zmianom. Istniejące organy, procedury, system rządów nie są bowiem wieczne, a zmienne. By dobrze zrozumieć ich zmiany, niezbędne jest określenie zarówno ich przyczyn, jak i następstw. W takim ujęciu istniejący dziś ustrój widzieć można jako punkt wyjścia dla jego dalszego rozwoju.

Wykorzystanie w badaniach **metody konkretnej analizy prawnej** uzasadnione jest w przypadku, gdy badamy instytucje polityczno-ustrojowe i praktykę tylko jednego obcego państwa. Takie badania są uzasadnione, gdy ustrój tego kraju cechuje się znaczącymi odmiennostami lub też szczegółowe zbadanie jego instytucji politycznych wpływa z jego znaczenia dla państwa, z którego pochodzi badacz. Typowym jest bowiem, że szczególną uwagę przyciągają ustroje bliskich sąsiadów.

Oprócz wymienionych metod prawo konstytucyjne porównawcze korzysta zarówno z metod badawczych typowych dla nauk prawnych, jak też z metod należących ściśle do nauk prawnych, a do nauk politycznych (np. metoda systemowa, czy metoda statystyczna). Dla przykładu, **metoda systemowa** pozwala na postrzeganie przedmiotu badawczego jako całości, objęcie jego struktury, elementów, wzajemnych zależności. **Metoda statystyczna** pozwala określić efektywność wpływu badanych norm lub instytucji na życie społeczne, ustalić co można zrobić w celu zwiększenia tego wpływu. **Metoda socjologiczna** polega na badaniu konkretnej sfery stosunków społecznych lub politycznych, w których realizowana jest norma prawna, warunków jej realizacji i stosowania. Zastosowanie **metody aksjologicznej** pozwala na ocenę przyjętych rozwiązań instytucjonalnych z punktu widzenia wyrażanej przez nie aksjologii.

Korzystanie z bogactwa tych metod badawczych pozwala lepiej poznać przedmiot badawczy. Ustrój państwa stanowi bowiem nie tylko samo prawo, ale ze względu na specyfikę przedmiotu badań niezwykle ważna jest znajomość kontekstu politycznego, kulturowego czy historycznego. Badacz prawa konstytucyjnego porównawczego porusza się w pewnym sensie między kilkoma dziedzinami i musi być otwarty na obecność różnych form reżimu politycznego, rozwiązań ustrojowych. Nie może być w tej sferze dogmatykiem. Przystępując do badań nie można myśleć szablonowo, prezentować prostego spojrzenia na obce instytucje tylko przez ogólne schematy i klasyfikacje. Dopiero bowiem szczegółowe ich poznanie pokazuje, uzupełnia i koryguje te ogólne typologie, odkrywa przed badaczem bogactwo detali. Źródłami poznania prawa konstytucyjnego porównawczego są akty prawne, dorobek orzecznictwa (w szczególności sądów konstytucyjnych), a także doktryna prawa.

W ramach badań w obszarze prawa konstytucyjnego porównawczego można wyróżnić trzy zasadnicze etapy. Pierwszy z nich obejmuje zbadanie wybranej instytucji prawnej odrębnie. W ten sposób można bowiem wyodrębnić to, co jest typowe dla przedmiotu badań w różnych państwach, a co jest odmienne. Należy przy tym pamiętać, że porównywane mogą być tylko porównywalne instytucje. W przypadku, gdy w trakcie badań w wybranej wstępnie grupie znajdzie się instytucja nieporównywalna z innymi, należy ją odrzucić lub też uczynić wyłącznym przedmiotem badań. Badania instytucji ustrojowych posiadających ograniczony zasięg czy też występujących tylko w jednym kraju także mogą być ciekawe pod względem poznawczym i naukowym, a także mieć znaczenie praktyczne. W przypadku badania jedynie jednej obcej instytucji ustrojowej nie będzie jednak stosowana metoda porównawcza ze względu na brak porównywalnej instytucji w innym ustroju państwowym. W takim przypadku pominięty będzie drugi etap badań porównawczych, który w przypadku zestawienia kilku państw polega na porównaniu zauważonych cech wspólnych i odmienności wybranej jako przedmiot porównania instytucji ustrojowej. W przypadku porównywania kilku państw te dwa etapy pozwalają badaczowi na uniknięcie dwóch błędów: porównania nieporównywalnego i porównania niewłaściwego. Przykładowo błędne będzie porównywanie państwa, w którym istnieją konstytucyjne gwarancje wielopartyjności z państwem, w którym nie istnieje wolność tworzenia i działalności partii politycznych. Porównywaniu mogą więc podlegać przede wszystkim instytucje typowe. W ramach porównywania, konfrontować można całe systemy ustrojowe lub ich poszczególne instytucje, w przypadku państwa federalnego prawo federalne i prawo jego podmiotu, literę prawa i praktykę jego stosowania w państwie obcym. W przypadku instytucji atypowych należy badać je – jak już wspomnieliśmy – odrębnie. Trzecim – a drugim w przypadku badania tylko jednej obcej instytucji – etapem jest wyciągnięcie wniosków z przeprowadzonych badań i ocena ich wyników.

Dzięki prawu konstytucyjnemu porównawczemu można zobaczyć, jak przebiegał rozwój ustrojowy poszczególnych państw, odnaleźć inspiracje – bywa, że odległe geograficznie – przyjmowanych rozwiązań, rozprzestrzenianie się niektórych

instytucji prawnych (np. ombudsman, kontrola konstytucyjności). W ogólności prawo konstytucyjne porównawcze pozwala na prześledzenie ogólnych tendencji rozwoju ustrojów państwowych. Posiada więc ono kilka celów. Pierwszy z nich jest **informacyjny**, dzięki badaniom prawnoporównawczym w prawie konstytucyjnym rodzima nauka, a także organy państwowe otrzymują materiały dotyczące obcych systemów ustrojowych, rozwoju i funkcjonowania obcych instytucji państwowych i związków między nimi. Drugim celem, jest cel **poznawczy**. Związany jest on z celem pierwszym, obejmuje analizę i ocenę obcych rozwiązań ustrojowych, zbadanie przyczyn ich stabilności lub zmian (w tym rewolucyjnych), a także wskazanie jakie czynniki istniejące w obcych państwach sprzyjają realizowaniu określonych wartości konstytucyjnych. Trzecim celem jest cel **analityczny**, który obejmuje ustalenie powodów przyjęcia danych rozwiązań prawnych, tendencji w rozwoju ustrojów państw obcych. Dzięki temu można określić, co jest typowe dla danego systemu (i wynika z rodzimych uwarunkowań), co zaś posiada walor ogólny. To pozwala, na przejście do kolejnego celu prawa konstytucyjnego porównawczego, czyli celu **integracyjnego**, badania te bowiem pozwalają na zbliżanie ustrojów państwowych. Piątym celem jest cel **krytyczny**, który wyraża się w krytyce wszystkich rozwiązań przyjmowanych w innych państwach lub niektórych z nich. Obecny był on często w pracach z okresu realnego socjalizmu, w których krytykowano różne niedostatki ustroju państw burżuazyjnych. W skrajnych przypadkach przechodziło to w cel **propagandowy** badań naukowych, gdy autor chciał udowodnić wyższość ustroju państwa socjalistycznego nad ustrojem państwa kapitalistycznego. Oczywiście ostatni cel badań porównawczych ustrojów państwowych nie jest typowo naukowy, tym niemniej także o nim warto pamiętać. Bowiem zbyt łatwe wydawanie sądów i ocen obcych rozwiązań, które nie pasują do przyjmowanego modelu mogą wieść na manowce uprawiania propagandy w miejsce uzasadnionej krytyki naukowej.

Badania podejmowane w obszarze prawa konstytucyjnego porównawczego umożliwiają ustalenie dobrych stron krajowych rozwiązań, a także ich niedostatków. Wykorzystanie wyników tych badań pozwala na dokonywanie przemyślnych reform instytucji prawnopolitycznych w danym kraju. Nie oznacza ono bowiem bezmyślnego kopiowania obcych rozwiązań i mechanicznego wprowadzania ich w danym państwie bez uwzględniania tego w jakim kontekście dana instytucja ustrojowa funkcjonuje.

Można przyjąć, że prawo konstytucyjne porównawcze pełni cztery podstawowe funkcje: prognostyczną, komunikacyjną, przykładową i poznawczą. Funkcja (łac. *functio*) to podstawowe zadanie jakie wykonują badania w obszarze prawa konstytucyjnego porównawczego. I tak **funkcja prognostyczna** polega na przewidywaniu kierunku zmian w systemie polityczno-ustrojowym państwa i ocenie skutków proponowanych przez polityków zmian ustrojowych. W ten sposób można wpływać na kierunek podejmowanych reform. **Funkcja komunikacyjna** związana jest z globalizacją i rozwojem kontaktów międzynarodowych. Sprawia to, że wzrasta zapotrzebowanie na osoby posiadające znajomość obcego porządku prawnego. Prawo konstytucyjne porównawcze jest tu przydatne nie tylko osobom zaangażo-

wanym bezpośrednio w kontakty międzypaństwowe, ale także handlowe. Bowiem ustroj państwa i przyjęte w nim zasady konstytucyjne wpływają także na stosunki związane z podejmowaniem działalności gospodarczej. Umiejętność oceny na ile dany ustroj państwowy jest stabilny, jaki panuje w nim reżim polityczny pozwala także na ocenę jakie jest ryzyko podejmowania w nim inwestycji. Ich powodzenie związane jest przecież z takimi ujętymi w konstytucji kwestiami jak ochrona własności (w tym intelektualnej) czy ustroj organów sądowych i ochrony prawa. **Funkcja przykładowa** pozwala na rozpoznanie istoty ustrojowej obecnych w programach partyjnych czy projektach ustaw idei ustrojowych. Dają możliwość oceny ich z punktu widzenia obcych doświadczeń i praktyki ustrojowej. Pozwala bowiem na tych przykładach ocenić na ile dana instytucja sprawdziła się w praktyce ustrojowej. Można tu zauważyć, że ignorowanie obcych przykładów i próba budowy ustroju od podstaw zazwyczaj były nieudane. Jako ostatnią można wymienić **funkcję poznawczą**. Związana jest ona z poszerzaniem „pola widzenia”, ogólnym wykształceniem prawnika. Większość praktyków prawa nie zajmuje się bezpośrednio obcym prawem ustrojowym. Jednakże wiedza o nim, podobnie jak wiedza z zakresu takich przedmiotów wykładowych jak historia ustroju i prawa, teoria i filozofia państwa i prawa czy historia doktryn politycznych i prawnych, stanowi część pełnego wykształcenia prawnika. Pomaga bowiem w rozumieniu tego czym jest prawo, w sensie niedostępnym dla nieprawników.

Obecnie zauważyć można wzrost zainteresowania badaniami w obszarze prawa konstytucyjnego porównawczego. Świadczy o tym organizowanie konferencji poświęconych problematyce z tego obszaru, badania podejmowane przez konstytucjonalistów oraz coraz częstsza obecność na uniwersytetach katedr lub zakładów, które w szczególności zajmować się mają prawem konstytucyjnym porównawczym (UJ, UKSW i UŁ). Prawo konstytucyjne porównawcze stanowi także przedmiot wykładowy na niektórych uczelniach. Obecne są także liczne przedmioty specjalizacyjne poświęcone problematyce komparatystyki ustrojowej. Nie powinno to dziwić, bowiem nauka prawna – a prawa ustrojowego w szczególności – nie może i nie powinna ograniczać się do badania i poznawania wyłącznie prawa krajowego. Badania, których przedmiotem jest prawo obce stanowią jeden z głównych kierunków badawczych w naukach prawnych. Umożliwiają – jak już wspominaliśmy – poszerzanie horyzontów, praktyczne korzyści w postaci ulepszenia rodzimego ustawodawstwa.

Niestety wciąż zbyt małe jest zainteresowanie prawem konstytucyjnym porównawczym wśród studentów. Można tu wskazać dwie przyczyny. Pierwszą z nich jest obecna tendencja do uzawodowienia kształcenia prawniczego, przechylnie go ku przedmiotom należącym do prawa prywatnego, co związane jest z rozwojem w naszym kraju gospodarki rynkowej. Jako drugi powód można wskazać okoliczność, że prawo konstytucyjne porównawcze jako swój przedmiot badawczy ma porządki ustrojowe państw obcych, których poznanie wymaga nie tylko typowych umiejętności prawniczych, ale także poznania obcej historii, kultury czy wreszcie języka państwowego danego kraju. Wykracza więc poza czysto techniczne trakto-

Prawo konstytucyjne porównawcze

wanie profesji prawniczej. Prawo konstytucyjne porównawcze nie jest także jednoznaczne, nie raz trudno udzielić w nim jednej odpowiedzi, dać wyraźną ocenę. Ze swej istoty dopuszcza ono bowiem współistnienie różnych rozwiązań i spojrzeń na te same kwestie.

I. Test

1. **Grecki filozof, autor „Polityki” uznawany za jednego z pierwszych badaczy prawa konstytucyjnego porównawczego to:**
  - a) *Sokrates,*
  - b) *Arystoteles,*
  - c) *Platon.*
2. **Kiedy badacz prawa konstytucyjnego porównawczego chce porównać rozwój danej instytucji ustrojowej na przestrzeni dziejów sięga po metodę:**
  - a) historyczno-porównawczą,
  - b) dogmatyczną,
  - c) instytucjonalną.
3. **Katedry zajmujące się prawem konstytucyjnym porównawczym istnieją na:**
  - a) UJK,
  - b) UAM,
  - c) UKSW.
4. **Prawo konstytucyjne porównawcze oprócz metod badawczych typowych dla innych nauk prawnych sięga po metody badawcze innych nauk w szczególności:**
  - a) nauk pedagogicznych,
  - b) nauk politycznych,
  - c) nauk o kulturze.
5. **Prawo konstytucyjne porównawcze to:**
  - a) metoda badawcza wykorzystywana przez konstytucjonalistów,
  - b) subdziedzina w ramach prawa konstytucyjnego,
  - c) obecnie odrębna od prawa konstytucyjnego dziedzina.
6. **Podstawową metodą badawczą wykorzystywaną w prawie konstytucyjnym porównawczym jest metoda:**
  - a) prawnoporównawcza,
  - b) historycznoprawna,
  - c) analizy systemowej.

7. Badania podejmowane w prawie konstytucyjnym mają szczególne znaczenie przy:
- drobnych zmianach ustrojowych,
  - dogłębnym reformowaniu systemu ustrojowego państwa,
  - bieżącym zarządzaniu sprawami państwowymi.
8. W ramach badań w obszarze prawa konstytucyjnego można wyróżnić:
- pięć podstawowych etapów,
  - cztery podstawowe etapy,
  - trzy podstawowe etapy.
9. Dla powodzenia badań naukowych w prawie konstytucyjnym porównawczym szczególnie ważne/ważny jest:
- właściwy dobór porównywanych państw/instytucji ustrojowych,
  - przyjęcie jednego „wzorca”, z którym będą porównywane inne rozwiązania,
  - niewzględnianie kontekstu kulturowego obcych instytucji ustrojowych.
10. Badanie ustrojów państw obcych, ich naukowe poznanie i analiza, pokazywanie podobieństw i różnic między nimi, określanie tendencji rozwojowych to zadanie:
- historii ustroju państwa,
  - prawa konstytucyjnego porównawczego,
  - teorii państwa.
11. Wyróżnić można następujące cele podejmowania prac badawczych w prawie konstytucyjnym porównawczym:
- informacyjny oraz poznawczy,
  - informacyjny, poznawczy, analityczny,
  - informacyjny, poznawczy, analityczny, integracyjny, krytyczny oraz propagandowy.
12. W nauce istnieje pojęcie „krytyki naukowej”. Stanowi ono jeden z celów także badań w prawie konstytucyjnym porównawczym. Jego realizacja polega na:
- krytycznym podejściu do przedmiotu badań, wskazywaniu jego niedostatków w sposób uargumentowany,
  - krytyce rozwiązań polityczno-ustrojowych odstających od uznawanego wzorca ustrojowego,
  - badaniu na ile dane instytucje ustrojowe znajdują się na drodze ku „końcowi historii” jakim jest liberalna demokracja.